

מלחמת העצמאות

א. ידע:

1. התקופה: מסוף נובמבר 1947 (יום למחרת החלטת החלוקה של האו"ם) עד המחצית הראשונה של 1949 (הסכמי שביתת הנשק).
2. מאפיינים של המלחמה: ייחודה של מלחמת העצמאות כמלחמה על עצם הקמתה וקיומה של מדינת ישראל; מקומה המרכזי של המלחמה בהתפתחות הסכסוך הערבי – ישראלי, חלוקה לשני שלבים עיקריים, מטרות העל של הצדדים הלוחמים, היעדר הבחנה בין חזית לעורף, נתוני פתיחה קשים של הצד היהודי ניצחון ישראלי במחיר כבד;
3. השלכות וסוגיות שטרם נפתרו.
4. הכרת תמונת מהלך המלחמה בזיקה ליסוד המארגן: לימוד מהלך המלחמה ייעשה בדרך של מבט-על ויבוסס על ציר זמן (שיהיה נגיש בגרסה מקוונת), אשר יבהיר כי בכל אחד משני השלבים העיקריים של המלחמה, הצד היהודי נמצא בתחילה במצב של התגוננות וסכנה קיומית, אך הצליח לעבור ליוזמה ומתקפה. חלוקת המלחמה ל-4 תקופות על פי ציר הזמן:
 1. מסוף נובמבר 1947 עד מרץ 1948 (תכנית ד').
 2. ממרץ 1948 עד אמצע מאי 1948 (הקמת המדינה).
 3. מאמצע מאי 1948 עד אמצע יוני 1948 (ההפוגה הראשונה).
 4. מאמצע יוני 1948 עד סוף המלחמה.בכל אחת מ-4 תקופות אלה יש להדגיש את המאפיינים הכלליים של התקופה, ולהציג אירוע אחד מדגים על פי בחירת המורה. יש לבחור אירוע המאפשר להדגים את המאפיינים הכלליים של תקופה זו.

לדיון:

מה היו הגורמים לניצחון הישראלי, כנגד כל הסיכויים?

קישור למסמך המעודכן המציג את המאפיינים של כל אחת מן התקופות במלחמה ומבחר אירועים להדגמת מאפייני המלחמה:

http://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Historya/atzmaut_ch_adash.pdf

קישור למסמך המציג את חלקם של הדרוזים והצ'רקסים במלחמת העצמאות:

<http://meyda.education.gov.il/files/Pop/0files/historya/pedagogia/mismahim-manhim/drz-cher-milhama.pdf>

ב. מיומנויות:

- ניתוח טקסט חזותי
- ניתוח טקסט מילולי
- בניית טיעון
- עריכת השוואה
- ראיית מבט-על

ג. שיעורים מקוונים:

מלחמת העצמאות, חלק א', חלק ב', גל מאיר:

[שיעורים ומצגות](#)

ד. שאלות מתוך בחינות בגרות:

לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון (רגיל, עולה חדש, סחל"ב), וכמובן – מועד הבחינה. הינכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. **שאלה מתוך שאלון בגרות 022281, חורף תשע"ט:** סעיף א' של השאלה הוא שאלת חשיבה מסדר גבוה: התלמיד למד על הקשיים של הישוב היהודי ושל מדינת ישראל בתקופה הראשונה של המלחמה ובתקופה השלישית שלה, וכאן הוא נדרש לעבד את מה שלמד באמצעות השוואה בין הקשיים בכל אחת משתי התקופות הללו.
חלקו השני של סעיף ב' גם הוא מבטא חשיבה מסדר גבוה: לאחר שהתלמיד מציג את אחד המבצעים עליהם למד, הוא נדרש לחבר בין ידע זה לבין ידע אחר שלמד על תוצאות המלחמה. החיבור באמצעות הסבר ההשפעה של המבצע על התוצאות דורש חשיבה מסדר גבוה.

מלחמת העצמאות

- א. השווה בין הקשיים של היישוב היהודי בתקופה הראשונה של מלחמת העצמאות ובין הקשיים של מדינת ישראל בתקופה השלישית של המלחמה. בתשובתך הסבר קושי אחד דומה וקושי אחד שונה. (13 נקודות).
- ב. הצג אחד מן המבצעים של צה"ל בתקופה הרביעית של המלחמה, והסבר את השפעתו על תוצאות המלחמה. (12 נקודות).

2. שאלה מתוך שאלון בגרות 022281, קיץ תשע"ט:

מלחמת העצמאות

א. היסטוריונים נוהגים לחלק את מלחמת העצמאות לשני שלבים: האחד עד הקמת מדינת ישראל (מאי 1948), והשני אחרי הקמתה.

- מהי הסיבה לחלוקה זו? בתשובתך התייחס להבדלים העיקריים בין השלבים במלחמה.
- הצג מאפיין נוסף של מלחמת העצמאות (מלבד החלוקה לשני שלבים) (15 נקודות)

ב. הסבר מדוע התלבטה העדה הדרוזית בישראל באיזה צד לתמוך במלחמת העצמאות. הבא דוגמה אחת לסיוע של הדרוזים או של הצ'רקסים לכוחות היהודיים במלחמת העצמאות. (10 נקודות).

3. שאלה 14 מתוך בחינת בגרות עתירת מדיה, שאלון 022287, קיץ תשע"ט: בשאלה

מוצע לתלמיד להשתמש באמצעי המבע הקולנועיים בהם נעשה שימוש בסרט כדי להמחיש את מאפייני המלחמה (זווית הצילום, התאורה, המוזיקה). כמובן שאם משתמשים במושג זה יש להבהירו מראש לתלמידים.

<https://storage.cet.ac.il/ExamsViewer/history/022287/2019/bagrut/questions14-16.htm>

4. שאלה מתוך שאלון בגרות בסח"ל"ב, 022271, קיץ תשע"ז (מבחן עם חומר פתוח):

בשני סעיפי השאלה באה לביטוי חשיבה מסדר גבוה: בסעיף א' נדרש התלמיד להתבסס על הידע שלמד על המאפיינים של אחת מארבע תקופות המלחמה כדי לבחור בעצמו מקור מספר הלימוד שתורם לדעתו להבנת מאפיינים אלה ולהסביר כיצד הוא תורם לכך. בסעיף השני מתבקש התלמיד להביע את דעתו על היסוד המארגן שנקבע על ידי משרד החינוך להוראת המלחמה. כדי להביע את דעתו הוא נדרש להשתמש בידע אותו למד על המלחמה ולנמק את עמדתו על שתי עובדות שלמד. מטלה זו מחייבת אותו גם למיומנות של הבעת עמדה, אך גם למיומנות של ראיית מבט על של כל הנושא.

מלחמת העצמאות

א. מתוך ספר הלימוד בנושא "בונים מדינה במזרח התיכון" שממנו למדת בחר במקור אחד (מילולי או חזותי). ציין מראה מקום מדויק למקור (שם הספר, שם המחבר, מספר העמוד) הסבר כיצד המקור שבחרת תורם להבנת המאפיינים של אחת מארבע התקופות של מלחמת העצמאות. (20 נקודות)

ב. במסמך שהפיץ משרד החינוך למורים להיסטוריה נכתב כי הדגש המרכזי בהוראת מלחמת העצמאות צריך להיות "מלחמת העצמאות כמלחמה קיומית של היישוב היהודי ושל מדינת ישראל".

לדעתך, האם ראוי כי זה יהיה הדגש המרכזי בלימוד נושא מלחמת העצמאות במדינת ישראל?
בסס את עמדתך על שתי עובדות היסטוריות. (15 נקודות).

ה. הצעות למטלות:

צפו בקטע מהפרק "מדינה בדרך" מתוך הסדרה "תקומה" על שלב א' של המלחמה
(12:09 דקות)

<https://www.youtube.com/watch?v=zdKPNMQW22w&list=PLLeLvN9yhiVhQ6B2INxsCM4UKJ3XJ7W814>

1. על פי הסרט, כיצד קיבלו היהודים את החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר, וכיצד קיבלו אותה הערבים?
2. מה הם המאפיינים של המלחמה בשלב זה על פי הסרט? הצג דוגמא אחת הנוכרת בסרט.
3. על פי הסרט, כיצד בא לביטוי בשלב זה המאפיין הכללי של המלחמה של היעדרה הבחנה בין חזית לעורף? הצג דוגמא הנוכרת בסרט.

צפו בסרטון הבא על השלב השני של המלחמה (מדקה 2:37 ועד הסוף):

https://www.youtube.com/watch?v=vh2k2pcNRBo&list=PLAsDTEK5rQ2H_L6UIV1LK7b71-suo0xAj&index=1

1. על פי הסרטון מה הן שלוש התקופות בשלב השני של המלחמה?
2. מה היתרונות של מדינות ערב בתחילת השלב השני של המלחמה על פי הסרטון? מה לדעתך היתרון של מדינת ישראל הצעירה?
3. מה החשיבות של קרבות עשרת הימים? הדגם בעזרת מבצע אחד הנזכר בסרטון.

הצעה של אריאלה שקד, מורה להיסטוריה ומדריכה

מטלת למידה - מלחמת העצמאות

המטרה: לימוד שלבי ומאפייני מלחמת העצמאות

- שלב 1 – הפניית התלמידים לבחור אירוע, מבצע, תופעה מהמלחמה
- שלב 2 – המורה ת/יבדוק שנבחרו אירועים בכמות ובמשקל זהה לכל אחת מ-4 התקופות.
- שלב 3 – הפניית התלמידים ביחידים או זוגות למצוא מידע על האירוע/מבצע/תופעה שבחרו מתוך ספר הלימוד או מהרשת.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

- שלב 4 – בדיקת איכות ומהימנות הסיכום על כל אירוע.
- שלב 5 – פתיחת ציר זמן מקוון (ניתן להשתמש ב- <https://www.timetoast.com/> או בכל ציר זמן אחר. התלמידים יוסיפו לציר הזמן את עיקרי האירוע שחקרו. (כדאי להכניס מראש לציר הזמן את גבולות הזמן. כ"ט בנובמבר, הכרזת המדינה, סיום המלחמה)
- שלב 6 - במליאת זום (או בימים רגילים בכיתה), יוצג ציר הזמן עם האירועים. וכל יחיד או זוג יציגו בפני הכיתה את האירוע שחקרו.
- שלב 7 – ניתוח הציר – עבודה בזוגות
- התלמידים יחפשו מאפיינים לפי אופי האירועים שהוצגו, יציעו חלוקה פנימית של כל המלחמה.
- שלב 8 – סיכום במליאה

התלמידים יוערכו על: בחירת האירוע,
חקירת האירוע
שילוב האירוע בציר
הצגת האירוע
ניתוח המאפיינים והחלוקה לתקופות